

IX.

Macrobius Theodosius.

A florenczi Laurentiana könyvtár kézírata.

(Ismertettem a Könyv-Szemle folyó évi III. füzetében.
128—130. ll.) ¹⁾

KÜLFÖLDI MOZGALMAK A CORVINA-IRODALOM TERÉN.

Közli: Csontos János.

Azon irodalmi mozgalom, melyet a visszaérkezett konstantinápolyi Corvin-codexek tudósaink körében támasztottak, felkelte a Corvina iránti érdeklődést a külföldi tudósokban is, kik kérdéseikkel a Nemzeti Múzeum igazgatóságát gyakrabban felkeresik.

Ez érdeklődés eredménye gyanánt sorolhatjuk fel azon ismertetőket, melyek a nevezett codexekről: a »The Athenaeum« »Bibl. l'Ecole des Chartes« és »Bibliographischer Anzeiger« tavalyi folyamaiban megjelentek; s erről tanúskodik a jelen közlemény is.

Meyer Vilmos a müncheni könyvtár titkára s az ottani tudományos Akadémia tagja u. i., f. é. sept. 4 én Pulszky Ferenczhez levelet intézett, melyben tudósította, hogy a müncheni könyvtárban a már három ismerteken kívül, három egészen ismeretlen Corvin-codexet talált, melyeket részletes leírásban mutat be. Felvilágosítást kér továbbá több görög és latin Corvin-codex iránt, melyek részint a müncheni részint más könyvtárakban őriztetnek, végül mellékel néhány boríték másolatot a müncheni traditionalis görög Corvin-codexekről, s arra kéri Pulszky Ferenczet, közölné azokat levelével együtt a M. T. Akadémia tagjaival, hogy az érdeklődő tudósok az új Corvin-codexekről tudomást nyerjenek, s a mellékelt másolatokon lévő czimereket a Corvin-codexekéivel összehasonlíthassák.

¹⁾ A következő, utolsó közleményben ismertetni fogom azon kéziratokat, melyek Vitéz birtokában voltak, de a melyekben sem javításai sem jövezetei nem fordulnak elő.

Pulszky Ferencz e levelet bibliographiai természeténél fogva a múzeumi könyvtárral közölte, mely azután e sorok íróját bízta meg a válaszadással.

S mivel Meyer úr levele a Corvina bibliographiájához jelentékeny adalékokat szolgáltat, a muzeumi könyvtár válasza pedig a Corvina-kérdés jelen álláspontjáról nyújt tájékozást, czélszerűnek láttuk mind a kettőt a »Magyar Könyvszemlé«-ben lenyomatni, hogy egyrészt hozzáférhetővé tegyük azoknak kiket az ügy közelebről érdekel, másrészt hogy az olvasó közönséget a magyar bibliographia egyik fontosabb mozzanatáról tájékoztassuk.

Meyer Vilmos úr levele magyar fordításban így hangzik :

I.

Mélyen tisztelt Uram!

A müncheni kir. udvari- és államkönyvtárnak ekkorig három Corvin-codexét ismerte a tudományos világ. Ezek a: Cod. latinus 294. Agathias; Cod. lat. 69. Celsus; és Cod. lat. 175. Beda-Seneca címűek. Engem megvizsgálásukra Fischer Lajos tanár úrnak a télen hozzám intézett levele készített, s különösen a 175. számú iránt biztos felvilágosítást tudtam adni. (Lásd: Fischer értekezését: »König Mathias und seine Bibliothek« 36 l.)¹⁾

Ezáltal figyelmessé téve tovább folytattam a nyomozást, és találtam még két olyan kéziratot, melyek a budai könyvtárban, s hármát olyat, melyek Mátyás király könyvtárában foglaltak helyet.

Közlöm ezt önnel azon kérés mellett, hogy legyen segítségemre a még hátralevő kérdések megfejtésében.

Fischer, munkája 24. lapján említi, hogy »Porphyrii oratio de vita Platonis« Augsburgból 1806-ban jött Münchenbe, de jelenleg a könyvtárban nem található. Arra a gondolatra jöttem, hogy hátha ez görög kézirat lesz? És csakugyan, a görög 449. számú kéziratban, mely »Prophyriusnak: de vita Plotini platonici philosophi« munkáját tartalmazza, találunk egy felragasztott levelet, melyen »ex Budensis bibliothecae direptione ereptum« feljegyzés és az olvasható: hogy a codexet Ferdinánd császár

¹⁾ Ezen munka a múlt hónapokban jelent meg, s minthogy a tárggyal szorososan összefügg, ismertetését jelen közlemény kapcsolatában a 216. lapon adjuk.
Szerk.

Schegkius Jakabnak, ez pedig Heschelius Dávidnak ajándékozta, kinek adományából aztán 1595-ben az augsburgi könyvtárba került. E feljegyzést Hardt: *Catalogus codicum graecorum bibl. Monacensis* című munkájában lenyomatta, hol a codex tartalma is fel van sorolva. Diszítések vagy címerek nincsenek a codexben, ilyenek csak a könyvtáblák préselt bőrkötésén vannak. Hasonló címereket (oroszlán és sas) és diszítéseket találtam a 490. számú görög codex borítékán is. Ez a két codex tehát bizonyosan a budai könyvtárból származik; talán ön pontosabban fogja az időt meghatározhatni.

A bajor választófejedelmi könyvtár 226. és 254. számú, és az augsburgi könyvtár 482, 495. és 504. számú görög codexei, kötésükön az előbbiekhöz hasonló diszítéseket és címereket mutatnak fel, miértis futólagos boríték másolataikat ide melléklém.

De ezen dolgok önre nézve csekély érdekűek, áttérek tehát azon szép kéziratokra, melyek Corvin Mátyás birtokában voltak, s nagyobbára az ő megrendelésére irattak.

Egy alkalommal a Buoncompagni herceg római könyvtárában, a Trivulzio örgrófi család milanói könyvtárának egy jegyzékét olvastam, melyben, mint homályosan emlékszem, egy kézirat mellett azon megjegyzés állott, hogy Mátyás királynak volt tulajdona. — Olvastam továbbá, hogy az escuriali könyvtárnak gyöngye, a Codex aureus, szintén Corvin Mátyás tulajdonához tartozott, azután a Habsburg házáé volt, mely azt csak különös szerzetásokkal mutatta, míg végre II. Fülöp alatt az Escuriálba került.

Ha az önök tudományos köreibe erről valami tüzeteset tudnának, igen hálás volnék a tudósításért, mert azon kézirat eredetileg II. Henrik császártól Speyernek az én szülővárosomnak ajándékozott, és ekkoráig a miniatur festészetnek ezen remekéről alig tudunk valamit.

A müncheni könyvtár eddig ismert három Corvin-codexéhez számítandó még tehát: 4) Cod. lat. 310. 5) Cod. lat. 341. és 6) Cod. lat. 627.

A 310-ik és 341-ik számú codexek bőrben vannak kötve, s a borítékot ugyanazon diszítések ékesítik, mint a 175. számú latin codexnél.¹⁾

¹⁾ Préselt vörös bőrkötés; virágos arany diszítésekkel, préselt arabeskekkel s a közepén Magyar- és Csehország címerével. Szerk.

A 627. számú codex kötése kék selyem.

A három kézirat fehér hártján csinosan van kiállítva.

Mind a hármon a választófejedelmi bajor czímer mellett, a hercegi bajor könyvtár czímere van ráragasztva 1618-i évszám-mal. Ez időben tehát mind a három kézirat már a müncheni könyvtárban volt.

4) Cod. lat. 341. 64 foliorum.

A boríték táblán több sor kékre festett préselt karika volt. A közepén van a czímer korona nélkül. Első és negyedik mező négy pőlya, második és harmadik egy oroszlán. A hátsó boríték-tábla hasonló az elsőhez, s csak a felső szélében arany majuscullakkal a kézirat czíme olvasható: HISTORIA BONONIENSIS.

Az 1-ső levél 23 centim. magas és 16 centim. széles, s egyszerű diszítésekkel (fehér, kék, vörös, zöld) van ékesítve. Az alsó részben zöld és vörös koszorú foglalja be az arany koronás címmerpajzsot, mely kék alapon fekszik.

A kék szív-pajzsban arany ágon álló holló csőrében arany gyűrűvel, az első és negyedik vörös mezőben négy négy ezüst pőlya, a második és harmadik vörös mezőben ezüst kettős farkú oroszlán arany koronával jön elő.

A szöveg első T. initialéja finom miniaturban két ifjút ábrázol (Magassága és szélessége 0,048).

Az első borítéktábla belsejére egy papirlevél van ragasztva, melyen 33 vers foglaltatik. Tartalmuk a közvetlenül következő költeménnyel:

»Accipe quisquis ad hoc uertis pia lumina uersus.«

áll összefüggésben.

Első levélen vörösben olvasható:

Historia Bononiensis Thome Senece qualiter. d. Galeatius Marscottus eques extraxit Magnificum Hannibalem Bentiuolum de carcere et reliqua praeclara gesta per eos. Incipit. et lege diligentissime:

Feketében: »Thespia iam nimium lenta cessamus in umbra«.

Mindössze négy könyv; a 2. 3. 4-ik könyv kezdetén, valamint az azután következő költemény elején kisebb festett initialisok vannak miniatur nélkül.

58-ik levélen rubrumban: »clarissimo Viro et Insigni Equiti. d. Galeatio Marescotto de Caluis Gaspar Tribachus Mutinentis S.p.d.

Feketében: *Alta Marscote quamquam sit gloria gentis.* 95 vers. A végén: *Tribrachus.*

61-ik levél vörösbén: *Tribrachi Mutinensis ad Magnificum Equestris ordinis virum. d. Galeaç Marscottum oda de vera nobilitate. Incipit feliciter.*

117 vers. Végén: *Finis, Laus deo clementissimo.*

63-ik levélen vörösbén: *Tribrachus Mutinensis ad Magnificum virum. d. Galeaç Marscottum Equitem auratum.*

Feketében: *Si lauros victor meruit quicumque virentis.*

51 vers. Végén: *Finis optatus.*

Ezen versek még kiadatlanok. Igen hasonló kéziratot ehhez Tiraboschi egy barátjának kellett birnia. Lásd Tiraboschi: *Storia della letteratura Italiana* tom. VI. par. III. cap. IV. §. 6. (ed. 1809. Firenze) tom. VI. p. 901.; *Tribrachus*ról ugyanott 911. l.

5) *Cod. latin.* 310. 109 + 1 foliorum.

A 341-ik számúval egyenlő bőrkötés.

Az első levél 0,27 magos és 0,18 széles, s kék, vörös, fehér és zöld lapszéli díszítésekkel ékeskedik; az alsó részben van a czímer kék alapon zöld koszorútól szegélyezve.

Holló mint fönt; négy négy ezüst pólya vörös mezőben, és hasonló mezőben egy egy kettős farku ezüst orozlán arany koronával.

A codex tartalmát azon felírás mutatja mely a második borítéktábla homlokzatán arany majuskulákkal olvasható:

»ORATIONES DEMOSTHENIS«.

Itt vannak Demosthenes és Aeschines beszédei, Leonardus Aretinus fordításában.

1-ső levél: *Praefatio Leonardi Aretini ad Nicolaum Medicen.*

3-ik » *Argumenta.*

7 » » *Oratio prima Contra Philippum.*

11 » » *Secunda in Philippum.*

15 » » *Tertia De Pace.*

18 » » *Tertia in Philippum.*

23 » » *Pro Diopyte (De Chersoneso).*

31 » » *Eschinis contra ctesiphontem.*

65 » » *Demosthenis pro ctesiphonte.*

104 » » *Epistola Eschinis ad Senatum et Populum Atheniensem.*

105-ik levél: Epistola Philippi ad Athenienses.

Ezen fordításokból csak kevés van kiadva.

Az 1—106. levelek egyenlők a Codex Laurentianus plutei 90. cod. 61, 1—86. leveleivel, és igen hasonlóak plutei 82. cod. 8, 78—176. leveleivel. Lásd: Bandini Catalogus Bibl. Mediceo Laur. III. p. 643 és 192.

106—109-ik levelek egyenlők a Laurentiana plut. 90. cod. 85. 55—58. leveleivel.

Más kéziratokat említ Mazzuchelli II. part. IV. p. 2216.

6.) Cod. lat. 627. 80 foliorum, 0,175 magas és 0,125 széles. A borítéktábla belsején áll:

Anno M. DLXIII. XXI. NOV. Accepimus ab Ingolstadt:

A 80-ik levélen pedig az előbbinél újabb írással olvasható: Pro Bibliotheca generosi domini Joannis Jacobi Fuggeri Kirchengae Vianequae (Voigtsbers?) Baronis. (Fugger Jakab János meghalt 1575.)

Az első levél lapszéli diszítései, a 310-ik és 341-ik sz. codexek diszítéseitől eltérnek, s amoretteket, Ptolomeus arczképét, s a szentlélek jelképét (galambot) mutatják fel.

Alul egy angyal és két amorett tartja a tíz szegletű korona nélküli czímert, mely vörös mezőben van festve s zöld koszorú szegélyezi be.

Szívpajzs, pólyák, oroslán mint fűnt.

1-ső levél arany felirattal kezdődik: MATHIAE. PALMIERII. IN ARI | STEAM. DE. INTERPRETATIO | NE. LXX. INTERPRETVM. AD | S. D. PAVLVM. II. P. MAXIM | VM. PRAETATIO.

3-ik levél vörösben: Aristeas ad Philocratem fratrem de septuaginta interpretibus per mathiam palmierum e graeco in latinum versus.

80-ik levél vörösben: »FINIS. ARISTEE. AD PHILOCRA | TEM. FRATREM. DE INTER | PRETATIONE. SEPTVAGINTA. | INTERPRETV. PER MATHIA. PALMIERVM. PISA NVM. EGRE | CO. IN LATINVM. VERSI: | D. G. N. Q; M. | G. H. S. I.

Ezen fordítás már több kiadásban jelent meg. Lásd: Tiraboschi Storia tom. VI. libro III. cap. I. §. 20. (ed. 1809. p. VI. pag. 663.) és Bandini Catalogus etc. II. pag. 657. De az aláírás-

ban úgylátszik máshol a »Pisanum« szó hiányzik¹⁾, különben ezen Palmierust a florenczível fel nem cserelhették volna.

Ezen három codex közül, melyek egytől egyik az olasz humanisták műveit tartalmazzák, a 431-ik számú a legfontosabb, úgy tartalmánál fogva mint költeményeinek ritkasága által.

Kérem Önt mélyen tisztelt uram legyen szíves ezen kéziratokról, az Akadémia tagjait kikre nézve érdeklél bírnak tudósítani s az ide mellékelt czímerek összehasonlítását eszközölni.

További kérdéseire szolgálatára állok.

Kitünő tisztelettel

München, 1878. sept. 4.

legalázatosabb

Meyer Vilmos

az állami könyvtár titkára és a tudományos Akadémia rendkívüli tagja.

Ezen levélre a következő válaszirat küldetett:

II.

Mélyen tisztelt Uram!

Azon körülménynél fogva, hogy évek óta a középkori s különösen a Corvin-codexek tanulmányozásával foglalkozom, Dr. Fraknoi Vilmos könyvtárunk igazgatója azon megbizatással tisztelt meg, hogy Önnek m. t. titkár úr f. hó 4-én hozzánk intézett nagybecsű soraira válaszoljak.

Mindenekelőtt engedje meg, hogy Önnek szíveimből gratuláljak azon szerencsés felfedezéshez, melylyel a Corvina bibliographiáját oly jelentékenyen gazdagította; szabadjon remélnem, hogy további búvárlatai nem egy ismeretlen Corvin-codexet fognak még napfényre hozni.

A mi mélyen t. titkár úrnak a két müncheni görög, s a Trivulzio- és Escorial-féle latin Corvin-codexek iránti kérdéseit illeti, engedje meg, hogy mielőtt ezekre részletesen válaszolnék, némelyeket a Corvina kérdés jelenlegi álláspontjáról előre bocsássak.

¹⁾ A bási A. II. 21. jegyű Aristeas codexben meg van. Szerk.

Négyszáz esztendeje, hogy Mátyás király könyvtára a történelemben szerepel, s mindenesetre háromszáz, hogy vele a tudományos világ foglalkozik. Ez idő alatt hazai és külföldi tudósok egyaránt fáradoztak e monumentalis könyvtár történelmi és bibliographiai részének felderítésén, s az e téren önállóan és szakfolyóiratokban megjelent munkáknak külön irodalma van. És ha mégis ekkoráig a Corvina pragmaticus és kritikai történetét, úgy mint kívánatos volna nem bírjuk, úgy az onnan van, mert a külföldi tudósok a mi, s a mieink a külföldi irodalmat nem méltatták kellő figyelemre.

Ezért hézagos a Schier (*Dissertatio de Reg. Budensis Bibliothecae Mathiae Corvini ortu Lapsu interitu et reliquiis. Viennae, 1799.*) munkája, mely különben e téren egyike a legalaposabbaknak s hasonló hibában szenved a Fischer tanár úr legújabb értekezése is ¹⁾, mely, anélkül hogy a kérdést új oldalról világítaná meg, különben nagy szorgalommal, sok ügyességgel, nem kis kritikai érzékkel, de a hazai irodalom majdnem teljes mellőzésével van összeállítva.

A Corvina történetének és bibliographiájának alapos megírását tehát, mely a két rendbeli irodalom felhasználásával, a könyv- és levéltári nyomozásokat is körébe vonja, még a jövőtől várjuk; hisszük nem eredménytelenül.

Az előmunkálatokat ez irányban Dr. Rómer Flóris Ferencz érdemes régészünk kezdte meg, ki 15 év óta az európai könyvtárakban elszórt Corvin-codexek nyomozásával foglalkozik; s mint a M. T. Akenémia 1876-i nagygyűlésen tartott értekezéséből tudjuk, ekkoráig 84 kétségtelen és 13 valószínű Corvin-codexet vizsgált át. Hasonló czélból több európai könyvtárban évekig fáradozott Simonyi Ernő történetbúvár s a magyar képviselőház 10 év óta tagja, ki összes e téren tett jegyzeteit Dr. Rómer Flórisnak rendelkezésére bocsátotta.

Általános tehát tudományos köreinkben a nézet, hogy ha érdemes régészünk, mind a maga mind pedig Simonyi Ernő jegyzeteit közzé fogja tenni, a Corvina bibliographiája egy jelentékeny művel fog gazdagodni.

Reméljük, hogy ez nemsokára fog megtörténni, de bármikor történnék is, mindig nyereség lesz az irodalomra nézve.

¹⁾ Czimét említettük a 209 l. ismertetését lásd a 215. l.

Időközben nagy lendületet nyert a Corvina ügye az által, hogy Dr. Fraknói Vilmos a M. Nemzeti Múzeum könyvtári igazgatója s a M. T. Akadémia titkára, »Magyar Könyv-Szemle« cím alatt egy bibliographiai folyóiratot indított meg, mely a muzeumi könyvtár kiadásában két havi füzetekben jelenik meg, s a magyarországi bibliographiának közlönye óhajt lenni; felölelni igyekezik mindazt a mi e tudomány körébe esik, kiterjeszti figyelmét a Corvin-codexek nyomozására is, és találkozási helyül szolgál azoknak, kiket irodalmi hivatásuk, hivatalos foglalkozásuk vagy ügyszere-tetük e térre vezet.

E folyóirat ez év végével III-ik évi pályafutását tölti be; a Corvináról már ekkoráig is, sok érdekes részint ismeretlen részint fel nem használt adalékokat közölt, azóta pedig, hogy a török szultán ajándékából nyert Corvin-codexeket ismertette, a Corvina-kérdés tisztázására egész kis irodalmi mozgalmat indított meg, mely nyomozásait három irányban folytatja s a Corvina-irodalomban új stádiumot jelez.

Az egyik nyomozási irány követésére, a Tacitus és Tertullianus című konstantinápolyi Corvin-codexek szolgáltatnak alkalmat, melyek Dr. Fraknói Vilmos szerencsés felfedezése szerint, Vitéz János esztergomi érsek és kitünű humanista 1467 és 1468-ból fönmaradt emendációit tüntetik fel, s legnagyobb valószínűséggel az ő könyvtárából kerültek a Corvinába.

E két codex Mátyás király czimerével van diszítve, de a mi különösen jellemző, a Tacituson Mátyás czimere egy másik czímer fölé van festve, melynek paizsát eredetileg egy jobbról rézsutosan húzott, a Corvin-czímer alatt is látható, pólya hasított keresztül, s valószínűleg a Vitéz czimere lehetett.¹⁾

E körülmény Dr. Fraknói Vilmost azon következtetésre bírta, hogy a nagyhírű Vitéz könyvtárnak nyomai a Corvin-codexek között keresendők s megindítá ez irányban a kutatásokat.

Fáradozásait nem várt fényes siker koronázta, mert már ez évi január havában a M. T. Akadémiában (a Vitéz könyvtárról tartott értekezésében) jelenthette, hogy Európa több nevezetes

¹⁾ A Vitéz czímer ilyen alakban rendszeren nem fordul elő, de a XV. században a czímereket nagyon szabálytalanul festették.

könyvtárában részint a Corvin-féle, részint más kéziratok között ekkoráig 16 Vitéz-codexet talált. S nekem különösen örömmre szolgál constatalhatni, hogy e 16 között három igen fényel példány a müncheni királyi állami könyvtárra esik.

A magyar bibliographia immár Dr. Fraknói kutatásai által egy hazai középkori könyvtárral gazdagabb, Mátyás király könyvtárának nyomozása mellett, a Vitéz könyvtár nyomozása mint külön factor lép fel; a »Magyar Könyv-Szemle« ezt mint művelődéstörténeti vívmányt örömmel regisztrálja, a szerencsés felfedező pedig mint maga által inaugrált irányt követi.

Nyomozásunk két másik irányát Mátyás király könyvtárának történeti és bibliographiai fontossága határozza meg, mely arra késztet, hogy a Corvina történetének és bibliographiájának alapos megírására törekedjünk.

Mindkét irány a Corvina-kérdés végleges megoldásához vezet, melynek érdekében a legszélesebb alapon nyugvó kutatósoktól sem szabad visszajednünk.

Alaposan felhasználni mindazt, a mi ekkoráig a Corvinaról mi nálunk és a külföldön látott napvilágot, tanulmányozni a XV. századi renaissance viszonyokat, e célból átbúvárolni a külföldi könyvtárakat és levéltárakat, s ezen tanulmányok alapján Mátyás király könyvtárának keletkezéséről, virágzásáról és elpusztulásáról egy teljes és pragmaticus képet nyújtani, ez képezi a történeti irány feladatát; átvizsgálni egyenkint Európa könyvtárainak latin, görög s egyéb nyelvű codexeit és incunabulumait, s ismerve a Corvin-codexek karakterét, írását, hártóját, festését, kötését, scriptorait, emendatorait s egyéb sajátságait, ezeknek egybevetésével a Corvina könyvtár maradványait kritikailag teljesen megállapítani, ez a bibliographiai irány célja.

A »Magyar Könyv-Szemle« mind a két irányt a magáénak vallja, s tehetsége szerint előmozdítani törekszik; és hogy mindeket a maga körében minél intensívebb tevékenység kifejtésére bírja, s az ügyet mielőbb célhoz vezesse, elválasztotta a kettőt úgy, hogy a történeti nyomozásokkal más, s a bibliographiaival ismét más foglalkozzék.

Az elsőre Dr. Ábel Jenő derék fiatal philologusunk s a konstantinápolyi Corvin-codexek szövegkritikusa, a másodikra e

sorok írója s ugyancsak a konstantinápolyi codexek bibliographiai ismertetője vállalkoztak.

A dolog természete úgy hozza magával, hogy mind a ketten illetőleg hárman egy és ugyanazon kor művelődési viszonyaival foglalkozván, többé kevésbé mindenik iránynyal foglalkozni kénytelenek vagyunk, de ez csak általánosságban történik; tüzetesen kiki csak a maga körében fejt ki erélyes tevékenységet.

Az előmunkálatok mind a három irányban megkezdődtek.

Dr. Fraknoi Vilmos a »Magyar Könyv-Szemlé«-ben a Vitéz könyvtárról ekkoráig három közleményt adott; s hogy az általa napfényre hozott codexek száma a fönt említett tizenhatal kimerítve nincsen, erre a múlt nyáron a milanói, florenczi, bolognai, pisai, luccai, ravennai és modenai könyvtárakban e czélből tett s a jövőben folytatandó bűvárlatai méltán jogosítanak.

Dr. Ábel Jenő a Corvináról megjelent hazai és külföldi irodalom nyomozásával részben elkészült, s a »Literariche Berichte von Ungarn« czimű folyóirat fog hozni legközelebb tőle egy mutatványt, a Corvina történetéről. Azon körülmény, hogy nevezett fiatal tudósunk ez idő szerint kormányosztóndíjjal philologiai tanulmányok czéljából külföldön tartózkodik, remélnünk engedi, hogy a kedvező könyv- és levéltári bűvárlatokat fel fogja használni a Corvina történetének felderítésére.

Végre bibliographiai irányban, e sorok írója kezdte meg behatóbb nyomozásait, midőn a már kiderített Corvin-codexek statisticáját véve alapúl, a múlt nyáron a nm. m. kir. vallás- és közoktatási Miniszterium megbízásából, a parmai, modenai, bolognai, ferrarai, és velencei könyvtár codexeit egyenkint vizsgálta át. Kutatásainak eredményéről a »Magyar Könyv-Szemle« fog hozni kimerítő közléseket.

Ez alkalommal csak constatalni kívánom azt, hogy a modenai 17 Corvin-codex közt egy olyat találtam, melyet maga könyvtár sem ősmert, s hármat olyat, melyeket ugyan a könyvtár Corvin-codexeknek tartott, de az eddigi nyomozók jegyzékeiben nem fordulnak elő.

Hasonlóképen Velenczében, a három ismert Covin-codexen kívül egy olyanra találtam, mely eredetileg Mátyás czímerével két helyen volt diszítve; most azonban az egyik czímert elmá. zolva, a másikat felülfestve szemléljük, de úgy, hogy ez utóbbin a Corvin-codexeken látható arany lemez korona eredeti épségé-

ben megmaradt. Itt találtam egy görög hártya incunabulumot is, mely a Corvinák ízlésében van festve; fényes czímlapját az aragoniai czímer diszíti s provenientiája a modenai Corvin-codexekkel azonos.

Ekkoráig azonban sem a codexet, sem az incunabulumot nem tartották Corvinának.

Mindezeknek bibliographiai leírását a már többször említett folyóiratban fogom közzétenni; nyomozásaimat pedig, a mennyire a körülmények engedik, erélyesen folytatni szándékozom mindaddig, míg Mátyás király könyvtárának bibliographiája teljesen megállapítható nem lesz.

Ezen felsorolt három irányban fejti ki tevékenységét azon irodalmi mozgalom, melyet a »Magyar Könyv-Szemle« a Corvina kérdés végleges tisztázása céljából megindított; és ha hozzáteszem hogy Ponori Thewrewk Emil egyetemi tanár, és a M. T. Akadémia tagja a konstantinápolyi Festus-codexről nagyobb szabásu szövegkritikai tanulmányt írt, kimerítettem egyuttal azon álláspontot is, melyben e kérdés minálunk jelenleg van.

S itt levelemnek azon pontjához értem, hogy m. t. titkár úrnak feleljek azon kérdésekre, melyeket a müncheni 449. és 490. számú görög, s a Trivulzio és Escorial-féle latin Corvin-codexek iránt hozzánk intézni méltóztatott.

Mindenekelőtt szabadjon kijelentenem, hogy a görög Corvin-codexeket illetőleg a bibliographia még igen sok hypothesis előtt áll, melyeket csak a jövő nyomozások fognak kideríteni.

Történeti adatokból tudjuk, hogy a Corvinában a latin s egyéb nyelvű codexeken és incunabulumokon kívül nagyszámú görög codexek is voltak, melyeket Mátyás király részint vásárlás, részint megrendelés útján szerzett he. De hogy milyen volt ezen codexek kiállítása, caractere, festése és kötése, s voltak e Mátyás czímerével diszítve, mindez még ekkoráig csak igen szórványosan van felderítve.

Tudomásom szerint a lipcsei könyvtár Constantinus Porphyrogenitusa az egyetlen görög codex, melyet czímeres préselt bőrkötése alapján a Corvinának vindicálhatunk; a többi általunk ismert görög Corvin-codexeket nem annyira bibliographiai sajátágaik, mint inkább a hozzájuk fűzött történeti traditionalis s egyéb adatok minősítik Corvinákká.

Hogy pedig a traditionalis adatok, és az efféle »ex bibliotheca budensis«, vagy »occasione recuperationis arcis Budensis anno 1686. ereptus« feljegyzések megbírálásában mily nagy óvatossággal kell eljárunk, elég felhoznom azon körülményt: hogy a török hódoltság idejében Magyarországon, (1541—1686.) Budavárában nemcsak Mátyás könyvtára, mely a nagy király halálát követő 50 év alatt már jó részben elpusztult, de mind azon más könyvek is őriztetek, melyeket a törökök koronkint a meghódított helyekről más zsákmánynyal együtt oda hordtak; továbbá azt, hogy a vár 1686-i visszafoglalása alkalmával, az itt talált körülbelül 300 könyv között alig volt egy néhány Corvin-codex, de annál több másféle kézirat és nyomtatvány, a mint ezt a Pflugnál¹⁾ olvasható jegyzék tanúsítja.

A mondatokkal legkevésbé sem akarok praejudikálni a 449. és 490. sz. görög codexeknek, melyeket a müncheni könyvtár a Corvinából valóknak tart, de mivel provenienciájokkal tisztában nem vagyok, bocsánatot kérek, ha ítéletemet irántok akkorára függesztem fel, midőn a görög Corvin-codexek provenienciájával tüzetesen foglalkoztam.

Kötésökről azonban már most bátor vagyok megjegyezni, hogy az a Corvincodexek általam eddig ismert kötésétől egészen eltér, s más könyvkötő iskola jellegére vall.

A Corvin-codexek eredetileg bársonyban, selyemben és bőrben vannak kötve s az utóbbi esetben a préselt diszítésnek különféle nuanceait tüntetik fel.

Leggyakoribbak a préselt vörös bőrkötések, virágos arany diszítésekkel, préselt arabeszkekkel s a tábla közepén Magyarország czímerével.

Így vannak kötve, hogy csak a kevésbé ismerteket említsem: a budapesti Curtius a Nemzeti Múzeum, a marosvásárhelyi Tacitus a gróf Teleki-féle, a veronai két Livius a káptalani, a milánói Porphyrius Commentaria in Horatium Flaccum és Diogenes Laertius a Trivulzi őrgróf, és a modenai Dionysius Areopagita latin codexek az Esteiek könyvtárában.

¹⁾ Pflug Jul. Epistola ad perill. atque generosiss. Virum Ludovicum a Seckendorff. Sumptu Io. Bielckii bibliop. Jen. 1687. 8-r. 60—112. l.

Ritkábbak az egyszerűbb préselt bőrkötések aranyozás és címzer nélkül, de azért nem kevésbé szép arabeszekkel, körvonalakkal és keretekkel.

Ilyenek: a budapesti Nemzeti Múzeum könyvtárában levő »Salustius« és »Joannes Scholasticus« codexek, melyeknek boritékmásolatát a Curtiuséval együtt van szerencsém mélyen tisztelt titkár úrnak ide mellékelni.

Ezzel kapcsolatban, a velünk közlött könyvtábla másolatokra bátorodom részemről megjegyezni, hogy én az ott látható vignetteket (oroszlán, kétfejű sas, lilium, mindenik külön, de egymást többszörösen felváltva), nem annyira címzereknek, mint inkább boriték-díszítéseknek tartom, melyekkel az illető könyvkötőiskola élt akkor, mikor a könyv boritékát készítette. Az oroszlán, sas és lilium díszítések a középkori könyvkötéseknél igen gyakoriak, ugyanegy időben különböző országok könyvkötői használták, s a jelen esetben az illető könyvkötő iskola nyomára vezethetnek.

De ha emblemáknak is vesszük a könyvtábla vignetteit, s a címzer alapján a codex tulajdonosát keressük, combinációim akkor is nem Mátyás király, de valamely francia vagy olasz eredetű fejedelmi család felé fognának irányulni, melyeknek címzereiben az említett jelvényeket feltaláljuk.

Egyébkint a kérdés még eldöntve nincsen, s hogy tisztázásához mi is hozzájáruljunk, közölni fogom a nekünk küldött boritékmásolatokat tudósainkkal, s az eredményről annak idejében tudósítani fogom m. t. titkár urat.

Annál inkább örvendek, hogy a Trivulzio-féle corvincodexekről már most adhatok positiv felvilágosítást.

Már Mazzuchelli »Flavii Cresconii Corippi Johannidos Libr. VII. Mediolani 1820.« című munkája előszavában említi: hogy a Trivulzio örgróf milánói gyűjteményében négy Corvincodex, köztük a ritka Cresconius Corippus, őriztetik; s Edward művei¹⁾ továbbá az »Indagini Storiche artistiche e bibliographice Sulla Libreria Visconteo-Sforzesca del Castello di Pavia. Milano 1875.« című munka (144. lap), a Trivulzio könyvtár még három

¹⁾ Edward E.: *Memoirs of Libraires: including a handbook of library economy.* London 1859. 2. vol. m. 8°. 395. l. és *Libraires of the middle ages etc.* 404. l.

corvincodexét sorolja fel, s nagy magasztalásokkal szól fényes kiállításukról.

A nyáron, Dr. Fraknói Vilmos tudományos kutatásai alkalmával felkereste Milánóban a Trivulzio őrgróf magán könyvtárát, s ott egyéb nagybecsű kéziratok között csakugyan két fényes Corvin-codexet talált.

Ezek: »Porphyronis Commentaria et Acronis in Q. Horatium Flaccum« és »Diogenes Laertius« etc. című codexek, melyeknek részletes ismertetését a »Magyar-Könyv-Szemle« legutóbbi füzeté közölte.

A másik két Corvin-codexre nézve Dr. Fraknói úgy értesült, hogy ezek e század elején végrendeleti hagyomány gyanánt Belgiojoso hercegnőre szállottak, és jelenleg leányának Trotti őrgrófnőnek birtokában vannak; mivel azonban ottléte alatt a főrangu tulajdonosnő távol volt Milánóból, átvizsgálásukat más alkalomra kellett hagynia. Címöket azonban ide jegyezhetem; egyik a már említett: »Cresconius Corippus,« a másik: »Joannis Damasceni sententiae, item Anselmi Archiepiscopi catnariensis monologium etc. de fermento et azimo, de voluntate triplici vel de similitudinibus, de conceptu virginali etc.«

Vége a »Codex aureus quatuor Evangeliarum« escuriali Corvin-codexről csak annyit jelenthetek, hogy róla több tudomásunk annál, a mennyi a »Haenel Catalogus librorum manuscriptorum etc. Lipsiae 1830.« című munkában foglaltatik, nincsen. ¹⁾ Hazánkfiak közül koronkint az escuriali könyvtárban többen fordultak meg, de a codex tüzetes vizsgálásával tudomásom szerint csak Simonyi Ernő foglalkozott, jegyzetei azonban ekkoráig még publikálva nincsenek.

Ezeket bátorkodtam m. t. titkár úr nagybecsű soraira válaszolni, s ha feleletem egyben másban nem volna kimerítő, rajta leszek, hogy azt a jövőben, a mint újabb adat jön tudomásomra pótoljam.

S most fogadja még egyszer köszönetemet nagybecsű soraiért, melyek a Corvina-bibliographiának oly jelentékenyen gyümölcsöztek; de hogy sikeres kutatásainak irodalmunkban nyoma is legyen, engedje meg, hogy levelét, mint irodalomtörténeti adalékot, a »Magyar Könyv-Szemlé«-ben egészen lenyomassuk.

¹⁾ Ezen munkában a kérdéses codex minden részletességgel van leírva.

Így lesz az hozzáférhetővé mindazoknak, kik a Corvin-codexek történeti, bibliographiai és szövegkritikai részével foglalkoznak, egy lépéssel előbbre viszi azon ügyet, melynek megoldására a »Magyar Könyv-Szemle« legjobb erejéből törekszik, s közkincsévé válik hazai irodalmunknak.

Részemről örvideni fogok, ha a jövőben m. t. titkár úrnak valamiben szolgálatára lehetek; ajánlom a Corvina-ügyet nagybecsü figyelmébe s kitünő tiszteletem kifejezése mellett vagyok.

Budapesten, 1878. szeptember 30-án.

Mélyen tisztelt titkár úrnak alázatos szolgálója

Csontos János s. k.

segédőr a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

III.

A konstantinápolyi Corvin-codexek visszaérkezése alkalmából, a bécsi középtanodai tanár egyesület Fischer Lajos hazánkfiát s bécsi középtanodai tanárt arra kérte fel: hogy Mátyás király könyvtáráról az egyesületben előadást tartson.

E megbízatásnak Fischer úr f. é. márcz. 23-án felelt meg, s előadása a főt jelzett cím alatt részben átdolgozva részben megtoldva a múlt hónapokban került az olvasó közönség elé ¹⁾

A füzet nagyobb 8-ad rétből 37 sűrűn nyomtatott lapból áll, melyekből 1—24 a Corvina történetére, 25—37 annak bibliographiajára esik.

Szerző feladatát dicsérendő szorgalommal oldotta meg, s felhasználva a Corvinával foglalkozó munkáknak nagy részét, Mátyás király könyvtáráról egy meglehetősen teljes képet állított össze.

Munkája ugyan eredetiségre nem tart igényt, sem új adattal vagy nézponttal a Corvina kérdést előbbre nem viszi, s leginkább a Schier, Wallaszky, Budik, Toldy és Rómer által felállított keretben mozog. Sőt mivel a hazai e tárgyú irodalmat csak kis részben használja fel, s az önálló munkákat és a Szinyey Repertoriumában felsoroltakat éppen úgy mellőzi mint a

¹⁾ Teljes címe: König Mathias Corvinus und seine Bibliothek. Vortrag gehalten im Vereine »Mittelschule« in Wien am 23. März 1878 von Ludwig Fischer, k. k. Gymnasial Professor. Wien. 1878. Im Selbstverlage des Vereines »Mittelschule«. Druck von B. Wallishaussen. 8-r. Ára ?

»Magyar-Könyvszemle« hasontárgyú közleményeit, a történeti részben észrevehető hézagokat mutat.

Mindezt azonban leszámítva, szerző a rendelkezésére állt történeti adatokat oly ügyesen csoportosította, s a Corvin-codexek bibliographiai és heraldikai részének annyi figyelmet szentelt, hogy művét, főleg e két szempontból, a német tudományos közönség haszonnal olvashatja.

Tárgyi összefüggésnél fogva ismertetését a következőkben adjuk :

A munka bevezetéssel kezdődik, melyben szerző a magyar mivelődési viszonyokról szt. Istvántól kezdve Mátyásig általános áttekintést nyújt. Ezután a Mátyáskori tudományos viszonyokra tér át, kiemeli Vitéz János és Janus Pannonius tudományosságát, de kifelejtí — hogy csak a főbbeket említsük — György kalocsai érseket, kinek életrajzát Vespasiano Bisticci írta meg, Batory Miklóst kinek Bandini Ferencz olasz tudós volt könyvtárnoka s Garázda Pétert ki már 1471-ben az olasz humanistákkal levelezett. Mátyás király nyelvismereteit Galeotti és Bonfin szavaival bizonyítja, tudomány és műszeretét ismert adatok alapján tárgyalja. Bonfin, Vasari és Kukuljevics nyomán felsorolja a Mátyás udvarában megfordult művészek, építészek és tudósok neveit, de nem említi Aristoteles Fioravanti építész, ki huzamosabb ideig Mátyás szolgálatában volt, s figyelmen kívül hagyja azon humanistákat, kik munkáikat Mátyásnak ajánlották vagy vele levelezésben voltak.

A Corvina alapítására nézve elfogadja az általános álláspontot, s azt 1476-ra teszi. Ez időre esik Mátyás egybekelése Beatrixsal. Kiemeli azonban, hogy Mátyás tudományszeretete sokkal régibb keletű, s hivatkozva a Teleky Hunyadiak-korában közölt két oklevélre felhossa : hogy Mátyás már 1468-ban Galeottival és Ilkus Mártonnal érintkezésben állott, 1471-ben pedig megköszönte Pomponius Laetonnak a küldött Silius Italicust s azt írta : hogy »Blandius nevű betűfestője a napokban jött Rómából könyvekkel megterhelve«. A könyvtár tehát ekkor már létezett s csak nagyobb dimenziókat öltött, mikor Beatrixet nőül vette. Részünkről megjegyezzük, hogy a könyvtár alapításának idejét csak a jövő könyv- és levéltári buvárlatok fogják tüzetesen felderíteni. Annyit azonban már ma is, Galeottinak »de vulgo incognitis« czimű munkája előszavából tudunk, hogy Federico de

Montefeltro urbinói herceg, egy Mátyás királyhoz intézett levelében, magasztaló szavakkal emlékezik meg ennek tudományszeretetéről, műpártolásáról és könyvtáráról s magát Mátyás utánzójának mondja. Mivel pedig Galeotti említett munkáját mindenesetre 1476 előtt írta, mert 1477-ben az e munkában foglalt eretnek tanokért Velenczében elítéltetett, Mátyás könyvtárának ez időben már léteznie kellett. De szerzőnek Aschbach után Regiomontanusról más helyen mondott állításai is ezt igazolják. Azt írja róla ugyanis, hogy Mátyás király Regiomontanust 200 arannyal ajándékozta meg, tekintélyes évi díjt biztosított számára s megbizta őt könyvtára rendezésével, de udvarához csak rövid ideig tudta lekötni. Már most ha tovább fűzzük Aschbach adatait, kiderül, hogy Regiomontanus 1468—1471 közötti időszakban tartózkodott Magyarországon és hogy 1476-ban meghalt. Mátyás könyvtára tehát 1468—1471-ben már létezett.

Ezután Naldus, Bonfin és Oláh szavaival leírja a könyvtárt s fejtegeti, hogy Mátyás Florenczben, Pármában és a görög humanistáktól szerezte be könyveit. Vitatja, hogy Vitéz János és Janus Pannonius könyvei a Corvinába kerültek volna, a mi már túlhaladott álláspont. A Corvin-codexek emendatorait, scriptorait és miniatorait, Fiorillo, Serapeum és Rómer után állítja össze; ez utóbbtól átveszi tévesen Septimis Florentinust is, ki nem volt scriptor hanem auctor. Kihagyja azonban: Petrus de Abbatibust, Alexander Verasanust, Joannes Carpensist és Joannes Marcus Cynicust.

Felhossa, hogy a Mátyás által Florenczben megrendelt könyveket, ennek halála után Medici Lőrincz tartotta meg, és hogy azon 150 kötet haza szállítására, melyeket Mátyás utolsó éveiben Florenczben rendelt meg, Ulászló király tette meg a szükséges intézkedéseket. Hogy a könyvtárban nyomtatott könyvek is voltak, szerző Hess nyomdája és Ugoletti adatai után bizonyosnak tartja, bár számok kisebb volt a kéziratokénál.

A könyvtárnokok közül fölemlíti: Galeottit, Ugolettit, Fontius Bertalant és Ragusai Felixet.

Ezután fölveti a kérdést, állt-e Mátyás könyvtára csakugyan 50 ezer kötetből?

Ennek megfejtésére tárgyalja a Corvina történetét Mátyás halálától kezdve napjainkig, fölel minden nevezetesebb mozza-

natot, végre azon eredményre jut, hogy Mátyás könyvtára ha a Mediciek gyűjteményét zsinormértékül vesszük legfőbb 3000 kötetből állhatott, a mi az akkori viszonyokhoz képest még mindig tekintélyes szám.

Ezen combinatio se nem új se nem eredeti. Rómer két évvel ezelőtt 5000-re tette. S részünkről azt hisszük, hogy a kötetek számát megközelítőleg is csak akkor fogjuk helyesen meghatározhatni, ha a XV. századi könyvtári viszonyok teljes ismeretével bírunk.

Abból, hogy valamely régi könyvtár ma ennyi vagy annyi kézirrattal bír, nem lehet következtetni azt, hogy a XV. században is ennyivel bírt. Habent sua fata libelli. Ismeretes a történelemből, hogy a könyvtárak mennyit szenvedtek mindenhol a háborúk pusztításaitól.

Legvilágosabb példa rá a Mediciek könyvtára, melyet a francziák 1494-ben egészen elpusztítottak. Nem ismeretlen az sem, hogy midőn a XVI—XVII. században a nyomdászat fejlettsége a kéziratok értékét leszoritotta, ezer és ezer kézirat könyvkötecskre, kardhüvelyekre, orgona foltozásokra s egyéb czélokra használtatott fel.

Igy pusztult el sok könyvtár, s ma az egyik vagy másik hírnemőnek megmaradt kéziratból, bajosan lehet az illető könyvtár egykori nagyságára következtetni.

De ha tekintetbe vesszük, hogy Vespasiano Bisticci V. Miklós pápa könyvtáráról mondja: hogy az 9000 kötetből állott, s hozzá teszi, hogy az urbinói herczeg könyvtára még a pápáénál is nagyobb, bátran következtethetjük, hogy Mátyás király könyvtára, mely már 1476 előtt az urbinói herczegnek mintaképeül szolgált, 3000 kötetnél bizonyára nagyobb volt. Egyébként *lis sub iudice est*.

Téves szerzőnek azon állítása, hogy Mátyás király halálával a magyarországi kultúra összedőlt, épen úgy mint összedől az épület, ha az építész meghal. Ez állítás bebizonyításra vár, hazai kútfőink az ellenkezőt bizonyítják.

Egész sorát nevezhetnők meg azon férfiaknak, kik Mátyás halála után a XVI. században, mint írók, költők, tudósok és pártfogók, a tudományok különböző ágaiban a hazai kulturát szolgálták. Toldy Ferencz irodalomtörténete ezt eléggé igazolja; de utaljuk szerzőt a »Litterarische Berichte« 1878-ik folyamá-

nak II-ik füzetére, melyben az ott tárgyalt XVI. századi magyarországi philologia viszonyok, már magukban véve is, a kultura hanyatlását legkevésbé tüntetik fel. S így volt az a tudományok más ágában is.

A kultura Mátyás király halálával nem dőlt össze, de tovább fejlődött ha zajtalanabbúl is, csak nem tűnt fel annyira mert állt élén a király. —

A Corvina pusztulásának történetét szerző nagy lelkiismeretességgel tárgyalja s igyekszik az előtte ismert Corvin-codexeknek provinentiáját lehetőleg kideríteni.

Egymásután csoportosítja az adatokat arra nézve, kik fordultak meg Budán 1502—1526-ig, és kik vittek innét könyveket. Czáfolja de Pierre Choque francia utazónak állításait, ki 1502-ben a budai könyvtárban tett látogatásáról azt írja, hogy a könyvtár alig áll 300—400 kötetből; továbbá Massario Ferencz velenzei követet, ki 1520-ban jelenti: hogy a budai könyvtárt megnézte, de ott egyetlen egy becses könyvet sem talált.

Ezeknek ellenében szerző Brassicanus szavait idézi, ki 1525. látta a könyvtárt s 1530-ban nagy magasztalásokkal ír róla. Köteteinek mennyiségét megszámlálhatlannak állítja, »a hány könyv — ugymond — annyi kincs.« Hasonló szellemben nyilatkozik a könyvtárról Coelius Pannonius XVI. századi egykorú író is.

A mohácsi vész után — írja szerző — a Corvina utolsó maradványai a törökök kezébe kerültek. A könyvtár ezáltal nem ment tönkre, de a mi itt volt jelentékenyen szenvedett. A könyvtárnak egy részét — ugymond — a török várórség hurczolta szét, a második részét II. Solyman szultán elvitte Konstantinápolyba.

Az első állítást túlzottnak tartjuk, mely egyes sporadicus esetekre vezethető vissza. A törökök 1526 és 1529-ben csak rövid ideig maradtak Budán, s állandóan csak a hódoltság idejében (1541—1686) birták Budavárát. Az 1526—1541. közötti időközben a budai várórség igen is pusztította a könyvtárt, csak hogy az nem török várórség volt. A mi pedig II. Solymannt illeti, valószínű, hogy a könyvtárnak kiválóbb példányait Konstantinápolyba vitette, de hogy 1526, 1529, vagy 1541-ben-e? erről szerző mélyen hallgat. Annyi tény, hogy a Corvinának egy része 1616-ban még Budán volt, mert gróf Althan Antal komáromi várparancsnok megszerzése iránt Ali nagyvezérrel, kedvező ered-

ménnyel kecsegtető, tárgyalásokba bocsátkozott, s még a pápa közbenjárását is vette igénybe.¹⁾ E mellett szól a sz. antali Vitéz-codex egykorú feljegyzése is.²⁾ De ezekről szerzőnek nincs tudomása.

Említetlenül hagyja továbbá azt is, hogy 1560-ban Zeno Miklós előkelő velencei nemesnek 100-nál több Corvin-codex volt birtokában, melyekből Girolamo Faletti a ferrarai herceg számára több példányt szerzett. Pedig Tiraboschi irodalomtörténetében ez mind meg van. Homályban maradunk tehát aziránt is, honnan és mikor kerültek ezen codexek Zeno birtokába, Gritti közvetítésével-e vagy más uton?

Mint már említettük, szerző a Corvina történetének minden nevezetes mozzanatát egész a tavalyi konstantinápolyi ajándékig vezeti le. Munkájának legsikerültebb része azonban az, hol az általa ismert Corvin-codexek provenientiájával és bibliographiájával foglalkozik.

Lelkismeretes pontossággal nyomozza minden codexnek vándorlási történetét és irodalmát, összehasonlítja festését, kötését és czímerét és feltünteti az eltéréseket. Constatálja: hogy három codexen felül festett czímert talált, hogy egyen a kettősfarkú cseh oroszlán nem ezüst hanem vörös színben, s nem vörös hanem ezüst mezőben van festve, hogy egy czímerben nem négy, hanem csak három ezüst pólya van, s hogy egyből a szívpaizs hiányzik. A czímerekben kétféle szívpaizsot különböztet meg, ezüstet és kéket, az elsőben a holló zöld, a másikon arany ágon fordul elő.

Általában a codexek bibliographiai és heraldikai részének nagy figyelmet szentel, s ebben kárpótolja az olvasót a történeti rész hézagosságáért. A mezőket azonban a paizsokban a czímer-tantól eltérőleg számítja, a harmadikat a negyedikkel rendszeren felcseréli.

Végül a Corvina történeti részét azzal zárja be, hogy a különböző jegyzékekben felsorolt Corvin-codexekre megteszi észrevételeit, s indokolja mért nem veszi fel azokat a Corvina jegyzékébe. Ugyanitt kutatásainak eredménye gyanánt kijelenti: hogy eddigelé 62 kétségtelen és 53 valószínű Corvin-codexet ismer. Dr. Romer Flóris Ferenczről azonban tévesen írja, hogy 84 kétség-

1) L. Archeol. Értesítő 1871. 289. l.

2) Magyar Könyv-Szemle 1878. I—II. füzet.

telen és 97 valószínű Corvin-codexet vizsgált át, mert érdemes régészünk 1876-ban tartott akadémiai értekezésében a valószínűk rovatában nem 97 hanem 13-at említ, s az összes állományt teszi 97-re.

A munkának II. része függelékből áll, melyben szerző az általa ismert Corvin-codexek rövid bibliographiai jegyzékét közli. A codexeket kétségtelenségre és valószínűségekre csoportosítja s könyvtárak szerint sorolja fel.

Az általa összeállított statisztikai kimutatás a következő:

Bécsben a cs. udvari könyvt. van 25 kétségt. 16 valószínű.)				
Budapesten a N. Múz.	»	»	6	»
Budapesten a kir. egyet.	»	»	10	»
Wolfenbüttelben a herc.	»	»	8	»
Berlinben a királyi	»	»	—	»
Besançonban a városi	»	»	1	»
Brüsszelben a királyi	»	»	1	»
Dresdában a kir. nyilv.	»	»	2	»
Erlangenben a kir. egy.	»	»	1	»
Florenzben a Mediceo-Laurentiá.	—	»	1	»
Göttweigban a benzés.	»	»	1	»
Lipszében a városi	»	»	1	»
Münchenben a kir. u. áll.	»	»	3	»
Thornban a gymnasiumi	»	»	1	»
Velenczében a Marcianaban	»	»	2	»

Corvin-codex.

Összesen: 62 kétségt. 53 valószínű C.c.)

Részemről azon meggyőződésben vagyok, hogy ezen jegyzékben az illető könyvtárak Corvin-codexei még kimerítve nincsenek. Így például a bécsi könyvtár jegyzékében nem találjuk a 13697. számú (Tabulae Codicum szerint), Hyeronimust és a 13698. számú Chrysostomust, pedig ezekről kétségtelen adataink vannak hogy Corvin-codexek. A velencei könyvtárból hiányzik a Benvenuto de Rambaldi: »Caesarum vitae abbreviatae«, pedig Morelli felsorolja s a múlt nyáron a Marcianaban magam is láttam. A müncheniekhez, mint közleményünk első részében olvasható, újabban ismét három járult; s a florenczi Medici-könyvtárból kimaradt: Augustinus Quaestiones super genesin, pedig mint a Colophon mondja »Sinibaldus pro serenissimo rege Ma-

thia« 1489-ben másolta. (Bandini: Plut. XII. Cod. X.) És így lesz az más könyvtárakban is. Az alapos nyomozásnak sikerülni fog időről időre új Corvin-codexeket hozni napfényre, s a szerint fog a jegyzék is előreláthatólag gyarapodni.

Egyelőre azonban hézagot fog pótolni szerző jegyzéke is annyival inkább, mert a felsorolt codexeket szabatos bibliographiai pontossággal írja le. Tudomása szerint még Jenában, Párizs, Modena, Róma, Madrid és Marosvásárhelyen vannak Corvin-codexek. Részünkről kiegészíthetjük, hogy hazánkban a M. T. Akadémia, a győri káptalan és a zágrábi délszláv akadémia hasonlóan dicsekesznek ilyenekkel. A külföldi városok közül pedig: Mőlk, Prága, Kremsier, Pétervár, Verona, Parma, Milano, Nápoly és Turin szerencsések több nevezetes példányt birhatni.

Összefoglalva ismertetésünket készsággel beismerjük, hogy szerző szorgalommal írta meg művét. A történeti rész hézagait annak rójuk fel, hogy huzamosabb ideig külföldön tartózkodván a hazai irodalmat kevésbé ismerheti. De e hézagokat pótolja a bibliographiai rész alapossága, mely a tudomány mai színvonalán áll. A munka tehát ha nem is irodalmi nyereség, de veszteség sem s hézagot fog pótolni irodalmunkban.

Egy dolog azonban, a munka behatóbb áttanulmányozása után, tisztán áll előttünk, hogy a Corvina történetét és bibliographiaját a külföldi könyvtárak és levéltárak átkutatása nélkül alaposan megírni nem lehet, és ha valahol úgy itt érezzük Podhraczký azon szavainak igazságát: »hogy az okmányokból helyesebben merítjük a történetek ismeretét, mint magokból a történetírásokból.« —

IV.

Közleményünket egy munka ismertetésével fejezzük be, mely a Corvina-irodalomban új mozzanatot jelez. Ez a: »Facsimile delle Miniature di Attavante Fiorentino, contenute nel codice Marziano Capella Le nozze die Mercurio colla Filologia. Che si conserva nella Biblioteca Marciana. Fotografie eseguite da Antonio Perini. Venezia 1878 Stabilimento fotografico di A. Perini premiato di Medaglie alle Esposizioni di Parigi-Bruxelles-Vienna« című munka, mely ez év elején Velencében Perini Antal fényképész kiadásában jelent meg, s a velencei sz. Márk könyvtár-

ban lévő »Marcianus Capella de nuptiis Philologie cum Mercurio« című latin Corvin-codexnek, Attavantes által festett, díszlapjait, fényképezett másolatokban tartalmazza. A fényképek 17 címlapot és 7 allegorikus képet eredeti ívrétű nagyságban tüntetnek fel, s becsületére válnak a kiadónak, ki hozzájok egy lapra terjedő előszót és magyarázó szöveget írt. Az első címlap a könyv címét s egy fényes miniaturban Merkur lakodalmát Filológiával ábrázolja, a többi címlapok fényes díszkereteket képviselnek. A hét kép: a nyelvtan, orvostan, jogtudomány, mértan, számtan, csillagászat és zenészetnek allegorikus képét tünteti fel. A 24 kép az előszóval és címlappal együtt egy befejezett egész képez s igen fényes díszkötetet tesz ki. Örvedetes jelenség, hogy külföldi műárús egy corvin-codex díszlapjainak kiadására vállalkozott. Még örvedetesebb volna, ha hazai viszonyaink megengednék, hogy az európai könyvtárakban elszórt kiválóbb corvin-codexeknek díszlapjait ily fényképezett másolatokban birhatnók. A Nemzeti Múzeum könyvtára ezen munkát a mult hónapokban szerezte meg.

KÉT Ó-SZLÁV KÉZIRAT A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: **Boynyehich Iván.**

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának gazdag kéziratgyűjteményében számos érdekes szláv codex találatik; melyeknek magyarországi vonatkozása ismertetésüket kívánatossá teszi. Ez alkalommal a két legrégibb ó-szláv codexet kívánom bemutatni.

I.

Az egyik szláv codex, a könyvtári lajstromban »Cod. Illyr. 2.« szám alatt van bejegyezve s Jankowich Miklós gyűjteményével került a Nemzeti Múzeumba.

A codex ívrétű hártján, ó-szláv nyelven kyrill betűkkel van kiállítva s jelenleg 232 levélből áll. Több helyütt csonka, a 24—31. leveleket egy későbbi kéz papíron pótolta.